

ו' אדר א', תשע"ד, 6.2.2014

גיליון מס' 395

פרשת תצווה

חוק הגורל

מאת דב גוטליב, משואות יצחק

תעלומת האורים והתומים היתה מאז ומתמיד מקור למבוכה, והינה עדיין בין הדברים הסתומים שבתורה – בין ששכל אנוש אינו מסוגל לחדור למהותם ובין שאין בידינו מידע טקסטואלי או היסטורי מספיק. מה הם, ולאילו מטרה מיועדים? מתי משתמשים בהם ובאלו נסיבות?

לפי רש"י האורים והתומים "זה כתב שם המפורש שהיה נותנו (הכהן הגדול) בתוך כפלי החושן, שעל ידו הוא מאיר דברים ומתמם את דבריו" (רש"י נעזר בהסברו על ידי ניתוח אטימולוגי של הכינוי 'מאיר' מאורים ו'מתמם' מתומים) ומטרתו – "שהוא דבר שבני ישראל נשפטים ונוכחים על ידו, אם לעשות דבר או לא לעשות".

הרמב"ם (משנה תורה, הלכות כלי המקדש) מפרט בעקבות הגמרא ב'יומא' כיצד שואלין את דברו של האורים והתומים. "עומד הכהן לפני הארון והשואל מאחוריו, פניו לאחורי הכהן, ואומר השואל "אעלה" או "לא אעלה". ואינו שואל בקול רם ולא בהרהור בליבו אלא בקול נמוך, כמי שמתפלל בינו ובין עצמו. ומיד רוח הקודש לובש את הכהן, ומביט בחושן ורואה בו במראה הנבואה "עלה" או "לא תעלה", באותיות שבולטות מן החושן כנגד פניו, והכהן משיבו ואומר לו "עלה" או "לא תעלה".

למעשה האורים והתומים בוטלו בסוף ימי בית ראשון, ולא שימשו כלל בבית שני. אך לרגע נסקור את אותם המקומות המעטים בתנ"ך אשר בהם הוזכר השימוש באורים ובתומים, או לפחות באפוד (המחובר לחושן) במפורש: בבמדבר כאשר מינויו של יהושע כמנהיג העם במקומו של משה טעון אישור; בשמואל א' כאשר דוד רוצה להינצל מידי שאול ולדעת האם בעלי קעילה יסגירו אותו ואת אנשיו, וגם כשדוד מחפש מוצא לאחר המחדל הצבאי בצקלג, כשאנשיו רוצים לסקלו בהאשימו שעזב את העיר ללא הגנה. ישנם עוד מקרים ספורים של שאילה בא-לוהים, כנראה על ידי האורים והתומים, אף על פי שאין זכר מפורש להם ולא לאפוד.

מהכתובים הללו אנו למדים (על פי קסוטו):

- א. משתמשים באורים ותומים להשיג מן הא-לוהים, על ידי הכהן, תשובה על דבר סמוי מעין האדם.
- ב. רשות השאילה ניתנת רק למי שעומד בראש העם (יהושע, שאול, דוד כראש סיעתו) ורק בענייני צרכי ציבור.
- ג. השאלה צריכה להיות מנוסחת ניסוח שאינו משאיר אלא שתי אפשרויות של תשובה, כגון הן או לאו, העניין הראשון או העניין השני.
- ד. אין לשאול בבת אחת שתי שאלות או יותר. התשובה אינה באה אלא על שאלה אחת בלבד.

ה. התשובה ניתנת על ידי גורל שבאמצעותו מודיע הא-לוהים את החלטתו, את פסק דינו – ומכאן הביטוי "משפט האורים" והלשון "חושן משפט".

יש לציין שהתורה מתנגדת, כידוע, לכל מיני ניחושים וקסמים, ואוסרת אותם איסור גמור. ואף נביא נוכרי יודע כי "לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל". נשאלת השאלה כיצד עניין אורים ותומים עולה בקנה אחד עם עמדה ברורה זו של התורה? קסוטו וקויפמן שותפים לדעה שלא רצתה התורה לנעול דלת לחלוטין בפני תשוקה טבעית זו שבלב האדם – לדעת מה רצונו ומה כוונת הא-ל בעניינים חשובים – והסתפקה בזה שהעמידה את הדבר על המועט (השאלה בא-לוהים מותרת רק למנהיג העם ורק לצרכי ציבור) וקבע לו צורה שאין בה משום ניחוש ולא משום קסם. צורת הגורל פשוטה ביותר. היתר השאלה במשפט האורים לא היה אלא מעין קונצסיה, ויתור לחולשת אנוש ולנפש העם, ומשום כך התורה אינה מאריכה בדבר ומזכירה אותו כאילו בדרך אגב וכתפקיד שני של החושן – אחרי תפקידו הראשון והעיקרי – לייצג את ישראל לפני ה'.

הסבר זה שיש בו מן ההיגיון מקרב אולי את חידת האורים והתומים להבנתנו, אך עדיין רב הנסתר על הנגלה. את המילה האחרונה ניתן לחבר בספר הכוזרי של רבי יהודה הלוי. הוא מטיל ספק גדול בגישה הרציאוניליסטית – פילוסופית, שעל ידה מקווים להגיע לאמת המוחלטת והצרופה: "הכהן בשעה שהוא מודיע נסתרות בשאלו באורים ובתומים, אותה שעה יסורו מלב האדם הספקות שהיו לו לפני זה, בעניין הא-לוהים וילעג לכל ההקשים ההגיוניים אשר בעזרתם היה מנסה להגיע אל ידיעת הא-לוה, ריבונותו ואחדותו".

בסופו של חשבון – ובאופן פרדוקסלי – ניתן לחוש את מהותם, ולהבין את משמעותם של האורים והתומים רק כאשר שוהים בהשראתם, כאשר שרויים בהשפעת רוח הקודש, כאשר יש מעין התגלות א-לוהית. אבל זה כבר במימד אחר, הרחק מעבר למחסום הכובל של ההיגיון האנושי.

דב גומליב, חבר משואות יצחק, יליד אנגליה, למד ספרות והיסטוריה באוניברסיטת לונדון ומקצועות הקודש בבית מדרש לרבנים Jews College. עלה ארצה עם רעייתו נעמי בשנת 1964. עבד בחקלאות (גידולי שדה) ובהוראה במקצועות שונים במוסדות האזור (כולל ישיבת הקיבוץ בעין צורים). בעבר ריכז את החינוך. כיהן כמזכיר פנים ולקח חלק בועדות שונות (חברים, מזכירות, הנהלת קהילה). היום עוסק בחקר תולדות תרבויות העמים.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של תנועת הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא. תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il